

Lokal Värdegrund – Övertorneå Äldreomsorg

1 januari 2011 infördes en nationell värdegrund i socialtjänstlagen (5 kap. 4§ SoL 2001:453)

De nya bestämmelserna i socialtjänstlagen om en nationell värdegrund för äldreomsorgen innebär att socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer:

Får leva ett värdigt liv...

- Rätt till en privat sfär och kroppslig integritet
- Möjlighet att upprätthålla och respekteras i sitt självbestämmande
- Individanpassning och delaktighet i beslut och insatser
- Insatser av god kvalitet
- Ett gott bemötande av den äldre och dennes anhöriga
- Skälig levnadsnivå
- Skydd för skada och obehag

...och känna välbefinnande

- Känsla av trygghet
- Upplevelse av meningsfullhet
  - att uppleva och känna sammanhang och en slags helhet i sitt liv
  - upplevelser av samhörighet och gemenskap
  - stöd att leva efter sin kultur, livsåskådning och tro
  - upplevelser av livsmod, eufori och lust

Med begreppet värdighet menas att en person även vid hög ålder ska ha rätt att leva sitt liv utifrån sin identitet och personlighet. Hon eller han bör få stöd i att behålla sina intressen och vanor, men även i vissa fall bryta ett mönster av vanor.

Begreppet värdigt liv har en övergripande karaktär och kan innebära sådant som privatliv och kroppslig integritet, självbestämmande, delaktighet, individanpassning, insatser av god kvalitet och gott bemötande av den äldre personen och hennes eller hans närstående. (Prop. 2009/10:116)

Välbefinnande tar sikte på den subjektivt upplevda känslan av välbefinnande. Det handlar om upplevelsen av den egna livssituationen. Att känna sammanhang och mening hela livet, ha tillgång till familj och nära vänner, en god hälsa och känna trygghet i tillvaron kan utgöra en allmän beskrivning av välbefinnande. De förhållanden som utgör ett värdigt liv kan undanröja hinder och förstärka möjligheterna till välbefinnande, men välbefinnande avser upplevelsen av den

egna livssituationen och kan därför inte tillförsäkras genom insatser från socialtjänsten (Prop. 2009/10:116)

Utgångspunkten är de nya bestämmelserna i 5 kap. 4 och 5 §§ SoL om en nationell värdegrund i äldreomsorgen och att ”den äldre ska så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges.

Kvalitet i vården och omsorgen om äldre personer handlar inte bara om omvårdnad och medicinskt omhändertagande. Det handlar också om trygghet, värdighet och gemenskap. Det är mål som måste ingå i äldreomsorgens uppdrag. Eftersom äldreomsorgen syftar till att hjälpa äldre att leva sitt liv måste verksamheten också ta hänsyn till att människor är olika och har olika behov.

Förslag till lokal värdegrund för Övertorneå kommuns äldreomsorg:

Vid kontakt med äldreomsorgen i Övertorneå kommun skall alla mötas av kompetent och vänlig personal som inger förtroende. Omsorgen och vården skall genomsyras av ett salutogent synsätt, dvs. med fokus på hela människans livssituation och faktorer som befrämjar hälsa.

Äldreomsorgen i Övertorneå kommun skall utgå ifrån individens hela livssituation, såväl de fysiska såsom de psykiska, sociala, kulturella och existentiella behoven hos individen.

Äldreomsorgen i Övertorneå kommun skall ha sin utgångspunkt utifrån människors lika värde, oavsett kön, ålder, social position, etniskt och nationellt ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, funktionshinder samt sexuell läggning.

Äldreomsorgen i Övertorneå kommun ska kännetecknas av:

Ett gott bemötande

Självbestämmande

Trygghet

Meningsfullhet och sammanhang

Insatser av god kvalitet

Ett salutogent förhållningssätt/arbetssätt med fokus på Individen - Individens behov i centrum

Ett gott bemötande

”Den nämnd som har ansvar för verksamhet inom socialtjänsten eller den som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet bör beakta följande aspekter för att se till att äldre personer får ett gott bemötande:

- Personalen är lyhörd och empatisk i mötet med den äldre personen.
- Arbetet organiseras så att personalen får tillräcklig tid att lyssna till och samtala med den äldre personen.
- Personalen beaktar att den äldre personen befinner sig i en beroendeställning och verkar för att bemötandet upplevs som respektfullt.” (Socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden i socialtjänsten, SOSFS 2012:3)

”Bemötande kan analyseras och bedömas utifrån olika aspekter och

---

Postadress	Telefon	Telefax	Bankgiro	Postgiro
Kommunalkontoret 957 85 ÖVERTORNEÅ	0927-72 000vx	0927-774 04	758-1218	12 71 50-1

---

sammanhang.:

- språk och ordval i skriven form,
- tonfall,
- ansiktsuttryck: ögonkontakt och minspel,
- kroppsspråk som framtoning,
- kroppsspråk som beröring,
- tidsomfattning: hur länge och hur ofta,
- situation: som den enskilde befinner sig i och
- organisations- och verksamhetssammanhang. ” (Blennberger & Johansson, 2010, sid. 50)

Självbestämmande

”Samhällets socialtjänst skall på demokratis grund främja människornas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlikhet i levnadsvillkor,
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Socialtjänsten skall under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupper egna resurser. Verksamheten ska bygga på respekt för människornas självbestämmanderätt och integritet.” (1 kap. 1§ SoL)

”Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund).” (5 kap. 4§ SoL)

”Den äldre personen ska, så långt det är möjligt, kunna välja när och hur stöd och hjälp i boendet och annan lättåtkomlig service ska ges” (5 kap. 5§ tredje stycket SoL)

”Den nämnd som har ansvar för verksamhet inom socialtjänsten eller den som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet bör beakta följande aspekter för att se till att äldre personer visas respekt för och får stöd i sitt självbestämmande, är delaktiga i hur stöd och hjälp ges samt får individanpassad omsorg:

- Personalen ger den äldre personen stöd i att upprätthålla sitt oberoende, t.ex. genom att tillämpa ett funktionsbevarande och rehabiliterande arbetssätt.
- Personalen arbetar på ett sätt som säkerställer att den äldre personen kan påverka såväl innehållet i beslutet om bistånd som hur insatserna genomförs.
- Personalen arbetar på ett sätt som säkerställer att hjälpen och stödet anpassas till den äldre personens behov, förutsättningar och önskemål.
- Personalen har ett förhållningssätt som inbjuder den äldre personen att föra fram sina åsikter och önskemål.
- Kommunikationen med den äldre personen anpassas till hans eller hennes förutsättningar och behov.
- Samtal förs på ett språk som den äldre personen förstår och särskild hänsyn tas till betydelsen av att få uttrycka sig på sitt modersmål, om detta inte redan följer av förvaltningslagen (1986:223) eller lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk.

Postadress

Telefon

Telefax

Bankgiro

Postgiro

Kommunalkontoret
957 85 ÖVERTORNEÅ

0927-72 000vx

0927-774 04

758-1218

12 71 50-1

- Personalen samarbetar med närstående när den äldre personen så önskar.” (Socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden i socialtjänsten, SOSFS 2012:3)

Trygghet

”Socialnämnden ska verka för att äldre personer får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.” (5 kap. 4§ SoL)

”Den nämnd som har ansvar för verksamhet inom socialtjänsten eller den som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet bör beakta följande aspekter i syfte att verka för att äldre personer ska känna trygghet:

- Personal arbetar på ett sätt som skapar förtroende och trygghet.
- Personalen värnar om att insatser genomförs på de tider och på det sätt som personalen och den äldre personen har kommit överens om.
- Personalen informerar den äldre personen inför förändringar, t.ex. om när och hur en insats ska genomföras.
- Personalen arbetar på ett sätt som säkerställer kontinuitet i insatserna, t.ex. genom att ta hänsyn till den äldre personens önskemål om vem som återkommande ska hjälpa till med den personliga omvårdnaden.
- Personalen uppmärksammar sådant som skapar oro eller ovisshet hos den äldre personen och kommer överens med honom eller henne om vad som ska göras för att han eller hon ska känna sig trygg.
- Personalen arbetar på ett sätt som säkerställer att de insatser som ges är lättillgängliga och att det är enkelt för den äldre personen att komma i kontakt med ansvarig personal.” (Socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden i socialtjänsten, SOSFS 2012:3)

Meningsfullhet och sammanhang

”Socialnämnden ska verka för att äldre personer får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra.” (5 kap. 4§ SoL)

”Den nämnd som har ansvar för verksamhet inom socialtjänsten eller den som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet bör beakta följande aspekter i syfte att verka för att äldre personer ska uppfatta sin tillvaro som meningsfull:

- Personalen beaktar den äldre personens behov av socialt innehåll i insatserna.
- Personalen skapar förutsättningar för den äldre personen att uppleva en meningsfull tillvaro, alltifrån möjligheten att utöva någon fysisk aktivitet till att han eller hon kan leva enligt sin kultur, livsåskådning och tro.
- Personalen bidrar till att stärka den äldre personens självkänsla och tilltro till sin egen förmåga.” (Socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden i socialtjänsten, SOSFS 2012:3)

Insatser av god kvalitet

I socialtjänstlagen framgår det

- att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet,
- att det för uppgifter inom socialtjänsten ska finnas personal med lämplig

---

Postadress	Telefon	Telefax	Bankgiro	Postgiro
Kommunalkontoret 957 85 ÖVERTORNEÅ	0927-72 000vx	0927-774 04	758-1218	12 71 50-1

utbildning och erfarenhet och

- att kvaliteten i verksamheten systematiskt och fortlöpande ska utvecklas och säkras. (3 kap. 3§ SoL 2001:453)

”Kvalitet – att en verksamhet uppfyller de krav och mål som gäller för verksamheten enligt lagar och andra föreskrifter om hälso- och sjukvård, socialtjänst och stöd och service till vissa funktionshindrade och beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter”. (Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete, SOSFS 2011:9)

SKL:s (Sveriges Kommuner och Landsting) åtta framgångsfaktorer för en bra äldreomsorg. Dessa faktorer handlar om att:

- ge en individuellt anpassad omsorg
- ha en välutvecklad personalstrategi
- verksamhetsstyrningen är förankrad i organisationen
- skapa en tydlig rollfördelning mellan politiker och tjänstemän
- arbeta systematiskt med kvalitetsutveckling
- skapa en brukarorienterad organisationskultur
- samarbeta strukturerat med landstinget
- samarbeta aktivt i kommunala nätverk.

Genom att rapportera och utreda missförhållanden kan vi utveckla arbetssätt och rutiner för att undvika att det händer igen.

(Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Lex Sarah, SOSFS 2011:5)

(Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Lex Maria, SOSFS 2005:28)

(Socialstyrelsens allmänna råd om personalens utbildning, SOSFS 2011:12)

Ett salutogent förhållningssätt/arbetssätt med fokus på Individ - Individens behov i centrum

Det behövs en nyorientering av omsorgen och vården av äldre i salutogen inriktning: Från fokus på sjukdom och enskilda organ till fokus på människans hela livssituation och faktorer som befrämjar hälsa.

Det salutogena synsättet definieras av Aaron Antonovsky (professor och forskare inom medicinsk sociologi) och namnet kommer från Salus, hälsan och välfärdens gudinna i den romerska mytologin. (Westlund, P. & Sjöberg, A., 2005)

Antonovsky menade att det patogena och det salutogena synsättet är komplementära och båda två behövs.

Tre viktiga komponenter utifrån det salutogena synsättet är meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet. Dessa tre komponenter kallade Aaron Antonovsky (1991) för en *Känsla av sammanhang* – kasam.

Verksamhetsmålen, antagna av Övertorneå socialnämnd 2013-06-18, skall så långt det är möjligt stämma överens med den nationella värdegrunden samt den lokala värdegrunden i Övertorneå äldreomsorg

De övergripande mål, antagna av Övertorneå socialnämnd som berör äldreomsorgen är:

Postadress	Telefon	Telefax	Bankgiro	Postgiro
Kommunalkontoret 957 85 ÖVERTORNEÅ	0927-72 000vx	0927-774 04	758-1218	12 71 50-1

- ¶ Människor som har kontakt med socialtjänstens verksamheter skall behandlas med värdighet och respekt, samt erbjudas snabb handläggning av sina ärenden
- ¶ Utredning, vård och omsorg, rehabilitering och behandling ska byggas på evidens och säkerställda rutiner
- ¶ Socialtjänstens verksamhet ska kännetecknas av tillgänglighet, god ekonomi och hög kvalitet

Ovannämnda mål antagna av Övertorneå socialnämnd skall brytas ner till verksamhetsmål i respektive verksamhet och kopplas samman med den nationella värdegrunden och den lokala värdegrunden. Verksamhetsmålen ska resultera i att äldreomsorgen i Övertorneå kommun garanterar våra äldre ett värdigt liv och att uppleva välbefinnande. Våra äldre ska garanteras ett gott bemötande, självbestämmande, trygghet, meningsfullhet och sammanhang, insatser av god kvalitet, ett salutogent förhållningssätt/arbetsätt med fokus på Individ - Individens behov i centrum.

Ledningssystem för kvalitet inom socialtjänsten, Övertorneå kommun, antagen av Socialnämnden 2013-06-18

Socialnämnd, förvaltningschef samt enhetschefer för respektive verksamhet ska på ett systematiskt sätt planera, utföra samt följa upp äldreomsorgens verksamheter utifrån kvalitetsledningssystemet i syfte att identifiera förbättringsområden och säkra kvaliteten.

Avvikelseberättelserna samt uppföljning av densamma ska ske på ett systematiskt sätt med syfte att minimera risken att fel och brister uppkommer eller upprepas.

Handläggning och dokumentation i äldreomsorgen

Dokumentation vid handläggning och genomförandeplan (11 kap. 5 § SoL)
Dokumentationen skall utformas med respekt för den enskildes integritet. (11 kap. 6 § SoL)

Fortlöpande dokumentation både vid handläggning och genomförande av insats (SOSFS 2006:5).

Socialtjänsten bör dokumentera hur en beslutad insats ska genomföras praktiskt i en genomförandeplan. Planen bör ha sin utgångspunkt i beslutet och målet för insatsen. Den verksamhet som svarar för genomförandet av insatsen bör i regel också upprätta genomförandeplanen (allmänna råden till kap. 6 1 §)

Värdegrunden enligt 5 kap. 4 § första stycket SoL och de tillhörande allmänna råden är till exempel tillämpliga vid planering av insatsen och vid utformningen av genomförandeplanen.

Handläggningsprocessen och dokumentationen ska ha sin utgångspunkt utifrån den äldres behov i centrum samt ett salutogent synsätt, dvs. med fokus på hela människans livssituation och faktorer som befrämjar hälsa.

Referenser

Litteratur

Blennberger, E. & Johansson, B. (2010). *Värdigt liv och välbefinnande – Äldreomsorgens värdegrund och brukarinflytande i tolkning och praktik*. Fortbildning AB.

Westlund, P. & Sjöberg, A. (2005). *Antonovsky inte Maslow: för en salutogen omsorg och vård*. Solna fortbildningsförlaget.

Författningssamlingar

SOSFS 2005:28 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Lex Maria

SOSFS 2006:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM och LSS

SOSFS 2011:5 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Lex Sarah

SOSFS 2011:9 Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete

SOSFS 2011:12 Socialstyrelsens allmänna råd om personalens utbildning

SOSFS 2012:3 Socialstyrelsens allmänna råd om värdegrunden i socialtjänsten

Svensk författningssamling (SFS) Socialtjänstlagen (2001:453)

Svensk författningssamling (SFS) Förvaltningslagen (1986:223)

Svensk författningssamling (SFS) Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724)

Övrigt

Prop. 2009/10:116 *Värdigt liv i äldreomsorgen*

Socialstyrelsen. (2012). *Äldreomsorgens nationella värdegrund – ett vägledningsmaterial*.